

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/24-36/

Podgorica, 4. septembar 2024. godine

Povodom razmatranja Strategije manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. godine s Akcionim planom za period 2024-2025. godine Odbor za ljudska prava i slobode sa 12. sjednice, održane 31. jula 2024. godine podnosi

**IZVJEŠTAJ
O RAZMATRANJU STRATEGIJE MANJINSKE POLITIKE
U CRNOJ GORI 2024-2028. GODINE S AKCIONIM PLANOM
ZA PERIOD 2024-2025. GODINE**

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 12. sjednici, održanoj 31. jula 2024. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Fikret Ljuljanaj, predstavnik Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Milena Krsmanović Iković, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Brigitte Kuchar, predstavnica Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Ivan Radulović, predstavnik NVO "Građanska alijansa",

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2023. godinu:

*„Što se tiče prava osoba koje pripadaju **manjinama**, u decembru 2022. godine Crna Gora je podnijela šesti Izvještaj o sprovođenju Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, kao i četvrti Izvještaj o primjeni Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina. U septembru 2023. godine, Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima objavio je svoj sedmi izvještaj o praćenju stanja u Crnoj Gori, napominjući da i dalje postoje nedostaci u odgovarajućem korišćenju i zaštiti romskog jezika u skladu sa evropskim standardima i zakonodavstvom. U aprilu 2023. godine, usvojen je Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za Strategiju manjinske politike za period 2019-2023. godine za 2022. godinu, dok je Akcioni plan za 2023. godinu usvojen u maju 2023. godine. Još uvijek ne postoji jednako postupanje prema manjinama u Skupštini. U julu 2022. godine, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava osnovalo je Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Tokom 2022. godine, Ministarstvo je dodijelilo 150.000 eura nevladinim organizacijama koje rade na pravima osoba koje pripadaju manjinama. U novembru 2022. godine, Fond za zaštitu i ostvarivanje prava manjina dodijelio je više od 1 milion eura za podršku 195 organizacija i pojedinaca za promociju prava osoba koje pripadaju manjinama. U avgustu 2023. godine, Specijalno tužilaštvo je otvorilo krivičnu istragu o finansijskom upravljanju Fondom za manjine. U martu 2022. godine, Zaštitnik je izdao mišljenje Ministarstvu u vezi sa mogućim izmjenama Zakona o manjinskim pravima i slobodama kako bi se obezbijedilo direktno imenovanje u savjetima manjina na osnovu slobodno izražene volje manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica.*

Romi i Egipćani i dalje su najranjiviji dio stanovništva, a anticiganizam ostaje problem. Nije bilo daljih dešavanja u vezi sa smanjenjem praga za političko predstavljanje Roma u Skupštini, budući da Zakon o izboru odbornika i poslanika nije izmijenjen. Dana 6. aprila 2023. godine, skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom, organizovao je prvo zasijedanje Romskog parlamenta. Romski savjet je bojkotovao zasijedanje. Vlada je organizovala 19. oktobra 2022. godine treći ministarski sastanak sa Romima u Podgorici. Ministri svih zemalja Zapadnog Balkana odgovorni za inkluziju Roma saglasili su se da će djelovati u skladu sa obavezama preuzetim u Poznanju 2019. godine i tokom prva dva

ministarska sastanka organizovana u Tirani (2020) i Sarajevu (2021). Takođe su se saglasili da će ojačati postojeći rad na integraciji Roma u oblastima stanovanja, zapošljavanja, zelene i digitalne agende, i budžetiranja usmjerenom ka Romima, te da će usvojiti snažne sisteme praćenja i izvještavanja radi mjerenja napretka u sprovođenju novih strategija za Rome i ciljeva iz Poznanjske deklaracije uz pomoć nacionalnih statističkih kancelarija.

Dana 2. novembra 2022. godinu, Vlada je imenovala nacionalnu kontakt osobu za Rome, poziciju koja je bila upražnjena od avgusta 2020. Kontakt osoba dolazi iz romske zajednice i dugogodišnji je zaposleni Ministarstva. Međutim, kontakt osoba nema odlučujuću ulogu u Ministarstvu, a njegove ograničene sposobnosti i resursi i dalje su glavni nedostaci. Vlada je 26. maja 2023. godine usvojila Odluku o uspostavljanju koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Poznanjske deklaracije, kojoj predsjedava kontakt osoba.

U 2022. godini, 26 organizacija civilnog društva dobile su javna sredstva za sprovođenje projekata u oblasti inkluzije Roma. Osim toga, u 2022. godini, Fond za manjine podržao je 10 projekata u oblasti inkluzije Roma. Budžet dodijeljen za projekte podrške inkluziji Roma raste, ali nedostaje odgovarajuće planiranje, praćenje i finansijska kontrola.

U školskoj 2022/2023. godini, 202 romske djece pohađalo je predškolsko obrazovanje (92 dječaka i 110 djevojčica), 1.833 osnovnu školu (950 dječaka i 883 djevojčice), a 214 srednju školu (122 dječaka i 92 djevojčice). Trenutno, 14 romskih studenata pohađa univerzitet. Primijećen je porast broja romskih posrednika za obrazovanje koji rade u različitim opštinama, pri čemu 30 njih podržava Ministarstvo prosvjete. Pravni okvir još uvijek nedovoljno podržava upis romskih studenata na visokoškolske ustanove. Iako Crna Gora pruža stipendije u iznosu od 150 eura mjesečno, nema dodatnih stimulansa. U cjelini, kvalitet obrazovanja romske djece ostaje oblast velike zabrinutosti.

U 2022. godini, Zaštitnik je sproveo terensko istraživanje u romskim naseljima u 13 opština. Preliminarni rezultati pokazuju da Romi i Egipćani žive u manje segregiranim naseljima nego prije 6 ili 7 godina, ali 42,2% Roma i dalje živi u isključivo romskim naseljima. Problem prenaseljenosti u romskim domaćinstvima i dalje postoji, s blagim poboljšanjima u pogledu pristupa vodi, snabdijevanja električnom energijom i posjedovanja osnovnih aparata.

Zemlja još uvijek sistematski ne rješava problem dječjeg prosjačenja i dječjih brakova, niti preduzima dovoljne korake da ispuni svoje obaveze u vezi sa rješavanjem apatridije, kako preporučuje Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR). Romski jezik se nedovoljno koristi i ne uči se u školama.“ (str. 50 i 51 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2023. godinu),

razmotrio je Strategiju manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. godine s Akcionim planom za period 2024-2025. godine.

Uvodno obrazloženje o Strategiji manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. godine s Akcionim planom za period 2024-2025. godine dao je Fikret Ljuljanaj, predstavnik Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava.

Povodom razmatranja Strategije manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. godine s Akcionim planom za period 2024-2025. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja donošenje Strategije manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. godine kojom su propisane mjere za sprovođenje Zakona o manjinskim pravima i slobodama i unapređenje uslova života manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i koja je usklađena sa ključnim strateškim dokumentima Vlade i nadležnog ministarstva, kao i sa međunarodnim standardima i dokumentima koja regulišu prava manjina.

2. Odbor smatra važnim što je izrada Strategije podrazumijevala intenzivan i formalizovan dijalog između svih relevantnih aktera i institucija, sa naglaskom na pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i što su predložene mjere i aktivnosti u ovoj Strategiji koje su usvojene konsenzusom u radnoj grupi rezultat zajedničkog napora svih relevantnih aktera koji se bave pravima manjina.
3. Odbor konstatuje da Strategija manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. godine uključuje sveobuhvatan plan mjera i aktivnosti koji obuhvata pravni, politički, ekonomski, socijalni, kulturno-informativni i obrazovni ambijent sa ciljem poboljšanja položaja manjina i njihove suštinske integracije u društveni, ekonomski i politički život Crne Gore.
Takode, Strategija je usklađena sa relevantnim međunarodno-pravnim standardima koji predviđaju dodatna prava za manjinske narode, poznata kao "afirmativna akcija", kako bi se zaštitio njihov identitet i osigurala faktička ravnopravnost. Uz to, Strategijom se stvaraju pretpostavke za primjenu politike zaštite i unapređenja manjinskih prava u Crnoj Gori, što obuhvata konkretne korake u skladu sa međunarodnim pravnim standardima, kao i sa nacionalnim zakonodavstvom.
4. Odbor ocjenjuje da Strategija manjinske politike predstavlja sveobuhvatnu inicijativu Vlade Crne Gore usmjerenu ka izgradnji inkluzivnog društva koje poštuje i njeguje kulturnu raznolikost i da se kroz sveobuhvatni pristup u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, kulture, političke participacije i medijskog predstavljanja teži jačanju integracije manjinskih zajednica i promociji međuetničke tolerancije.
Odbor očekuje da će implementacija ove Strategije doprinijeti stvaranju društvenog okruženja u kojem će svi građani imati jednake prilike za razvoj, a različitosti će se posmatrati kao bogatstvo, a ne prepreka.
Odbor zaključuje da Crna Gora kroz promovisanje kulturnog identiteta, političke participacije i medijske reprezentacije teži da postane primjer inkluzivnog društva u kojem se razlike poštuju i cijene, čime se osigurava održiva budućnost zasnovana na principima jednakosti, razumijevanja i saradnje.
5. Odbor izražava uvjerenje da će se ključni cilj Strategije koji se odnosi na jačanje multietničkog karaktera crnogorskog društva i specifični ciljevi kao što su: jačanje međuetničkog i međuvjerskog sklada u Crnoj Gori, pospješivanje ravnopravnosti i jačanje prava etničkih i vjerskih manjina u oblasti obrazovanja, zapošljavanja, upotrebe jezika i pisma, kao i prava na informisanje etničkih manjina, ostvarivanje prava na sopstvenu kulturu i identitet s obzirom na specifičnosti etničkih i vjerskih manjina i osnaživanje političke participacije manjinskih naroda zajedničkim i koordiniranim aktivnostima nadležnih subjekata realizovati do kraja izvještajnog perioda.
6. Odbor za ljudska prava i slobode zapaža da su Strategija i Akcioni plan postavljeni na realnim osnovama i očekuje da će Akcioni plan biti ostvaren, jer su za njegovu realizaciju u 2024. i 2025. godini planirana sredstva u iznosu od 253.000 eura i ista će biti obezbijeđena u budžetima relevantnih institucija koje se bave zaštitom prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
Odbor ocjenjuje da su za realizaciju Strategije manjinske politike u Crnoj Gori i Akcionog plana za period 2024-2025. godina neophodne koordinirane aktivnosti Vlade Crne Gore, međunarodne zajednice, civilnog sektora i manjinskih savjeta i podstiče ih na nastavak saradnje kako bi se unaprijedilo stanje u ovoj oblasti.
Stoga, Odbor ohrabruje nadležne subjekte da ulože napore na implementaciji oročenih mjera i aktivnosti.

7. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu evropskih poslova, Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Savjetu Muslimanskog naroda Crne Gore, Nacionalnom savjetu Albanaca, Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore, Bošnjačkom vijeću, Srpskom nacionalnom savjetu Crne Gore, Romskom savjetu, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i NVO “Građanska alijansa”, na upoznavanje.

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović